

Фінанси та грошово-кредитні відносини в національній економіці та підприємництві

Ліндаєв Д. В.

студент ФММ КПІ ім. Ігоря Сікорського

Тульчинська С.О.

д.е.н., професор кафедри економіки і підприємництва,

КПІ ім. Ігоря Сікорського

АНАЛІЗ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена дослідженню кредитних відносин в Україні в сучасних умовах економічної кризи. В ній з'ясовано проблеми розвитку кредитних відносин в Україні та запропоновано заходи щодо мінімізації кредитних ризиків та удосконалення законодавчої бази щодо функціонування кредитного ринку та ефективного функціонування сегменту міжнародного кредитування в Україні. Авторами була переглянута діюча інфраструктура кредитного ринку України. Нами була проаналізована проблема державного сегменту кредитування. В даній статті розглянута проблема нормативно-правової бази кредитного ринку в Україні та запропоновані засоби, за допомогою яких можливо чітко регламентувати механізм регулювання кредитного ринку та об'єктів кредитних відносин. У статті наведені та проаналізовані статистичні дані щодо наданих кредитів у період з 2005 до 2015 рр. Нами була розглянута динаміка надання довгострокових та короткострокових кредитів, кредитів в національній та іноземній валюті, надання кредитів резидентам та нерезидентам.

Ключові слова: кредит; кредитна; система валюта; кредитна політика; кредитування; банківська система.

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми полягає у тому, що у сучасних умовах економічної кризи економіка України потребує концептуальних зрушень у формуванні та розвитку кредитного ринку. Кризові явища на фінансовому ринку України, передумовами яких стали політична ситуація в країні та дестабілізація економічної активності суб'єктів економічної діяльності, негативно вплинули на діяльність кредитних інститутів. Так, валютна нестабільність, девальвація національної валюти майже у 100%, досягнення споживчої інфляції рівня 57,5 % та інші фінансово-економічні проблеми призвели до зниження довіри до банків та небанківських фінансових установ. За таких умов потребують удосконалення інституційний аспекти кредитного ринку, підвищення ефективності та посилення його фінансової стійкості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок в обґрунтування теоретичних основ та практичних рекомендацій щодо формування кредитного ринку України зробили А.М. Мороз, Б.С. Івасів, А.А. Чухно, М.І. Савлук, та багато інших науковців. Але, необхідно

відзначити, у сучасних умовах економічної кризи в Україні питання подальшого розвитку кредитних відносин, у тому числі ринку кредитування, залишаються актуальними і невирішеними.

Мета. Метою дослідження є аналіз кредитних відносин в Україні в сучасних умовах економічної кризи та розроблення пропозицій щодо розвитку ринку кредитування в Україні. Для досягнення поставленої мети були вирішені наступні завдання:

- проаналізовано ринок кредитування в Україні;
- з'ясовано проблеми розвитку кредитних відносин в Україні;
- запропоновано заходи щодо мінімізації кредитних ризиків та удосконалення законодавчої бази щодо функціонування кредитного ринку та ефективного функціонування сегменту міжнародного кредитування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу інтенсивності динаміки кредитної діяльності комерційних банків розглянемо обчислені статистичні показники (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка кредитів, наданих депозитними корпораціями (крім Національного Банку України) резидентам (крім депозитних корпорацій) на початок року

Роки	Кредити, млн. грн.	Абсолютний приріст, млн. грн.		Темп зростання, %		Темп приросту, %	
		ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний
1	2	3	4	5	6	7	8
2008	426867	-	-	-	100	-	-
2009	734022	307155	307155	172,0	172,0	72,0	72,0
2010	723295	-10727	296428	98,5	169,4	-1,5	69,4
2011	732823	9528	305956	101,3	171,7	1,3	71,7
2012	801809	68986	374942	109,4	187,8	9,4	87,8
2013	815142	13333	388275	101,7	191,0	1,7	91,0
2014	910782	95640	483915	111,7	213,4	11,7	113,4
2015	1020667	109885	593800	112,1	239,1	12,1	139,1

Джерело: складено автором за даними [1]

Залишки за кредитами, наданими резидентам банками України, за 2008 рік зросли на 307155 млн. грн. або на 72 % і навпаки знизилися за 2009 рік на 10727 млн. грн. або на 1,5 %, спостерігаємо зростання кредитів за 2010 рік на 9528 млн. грн. або на 1,3 %, за 2011 рік – на 68986 млн. грн. або на 9,4 %, 2012 – на 13333 млн. грн. або на 1,7 %, 2013 – на 95640 млн. грн. або на 11,7 %. Залишки за кредитами на 1 січня 2015 року становили 1020667 млн. грн., за рік зросли на 109885 млн. грн. або на 12,1 %.

Динаміка кредитів, наданих резидентам, протягом 2014 року формувалася під впливом зменшення депозитної бази банків, погіршення платоспроможності позичальників та зміни курсу гривні до основних іноземних валют [2].

В табл. 2 проаналізовано динаміку кредитів, наданих резидентам, у розрізі секторів економіки.

Таблиця 2

Кредити, надані резидентам у 2005-2015 рр., у розрізі секторів економіки, млн. грн.

Роки	Разом	У т.ч.:			
		інші фінансові корпорації	сектор загального державного управління	нефінансові корпорації	інші сектори економіки
1	2	3	4	5	6
2005	143 423	1 663	5	106 078	35 677
2006	245 230	2 689	4	160 503	82 034
2007	426 867	5 932	4	260 476	160 455
2008	734 022	9 789	12	443 665	280 556
2009	723 295	14 014	5 755	462 215	241 311
2010	732 823	13 430	8 817	500 961	209 615
2011	801 809	16 441	8 532	575 545	201 291
2012	815 142	16 229	5 803	605 425	187 685
2013	910 782	19 317	5 908	691 903	193 654
2014	1 020 667	25 576	4 926	778 841	211 325
2015	981 627	15 564	3 364	787 795	174 904

Джерело: складено автором за даними [3]

Як бачимо, загальна величина наданих кредитів зростала майже кожного року, окрім 2009 та 2015 рр. (рис. 1).

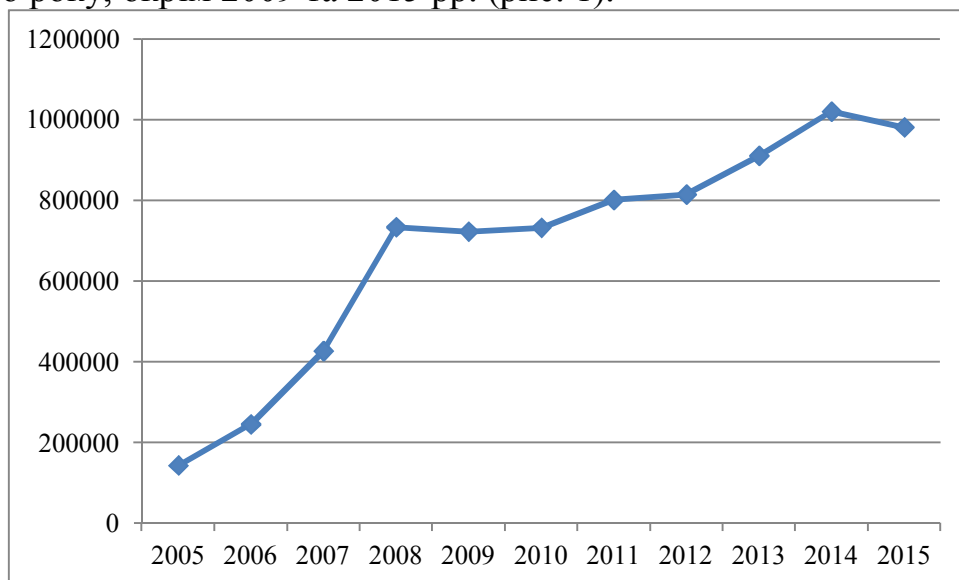

Рис. 1. Динаміка наданих кредитів в Україні у 2005-2015 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [3]

Також зазначимо, що кредитування інших фінансових корпорацій збільшилось у 2006-2009, 2011 та 2013-2014 рр., проте зменшення величини наданих кредитів спостерігалось у 2010, 2012 та 2015 рр.

Кредити, надані сектору загального державного управління, у 2005-2008 рр. були незначними; проте у 2009-2010 та 2013 рр. спостерігалось збільшення їх обсягів.

Що стосується кредитування нефінансових корпорацій, зазначимо, що їх кредитування зростало упродовж досліджуваного періоду.

Кредитування інших секторів економіки зросло у 2006-2008, 2013-2014 рр. (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка кредитів, надані резидентам у 2005-2015 рр., у розрізі секторів економіки, млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [3]

Аналізуючи кредити, надані резидентам у розрізі видів валют і строків погашення, побудуємо табл. 3.

Таблиця 3

Кредити за видами валют у 2005-2015 рр., млн. грн.

Роки	Усього	В т.ч.:	
		у національній валюті	в іноземній валюті
2005	143 423	81 279	62 144
2006	245 230	123 787	121 443
2007	426 867	213 802	213 065
2008	734 022	300 220	433 801
2009	723 295	355 521	367 774
2010	732 823	395 504	337 319
2011	801 809	478 596	323 213
2012	815 142	515 580	299 562
2013	910 782	602 776	308 006
2014	1 020 667	547 987	472 680
2015	981 627	433 826	547 802

Джерело: складено автором за даними [3]

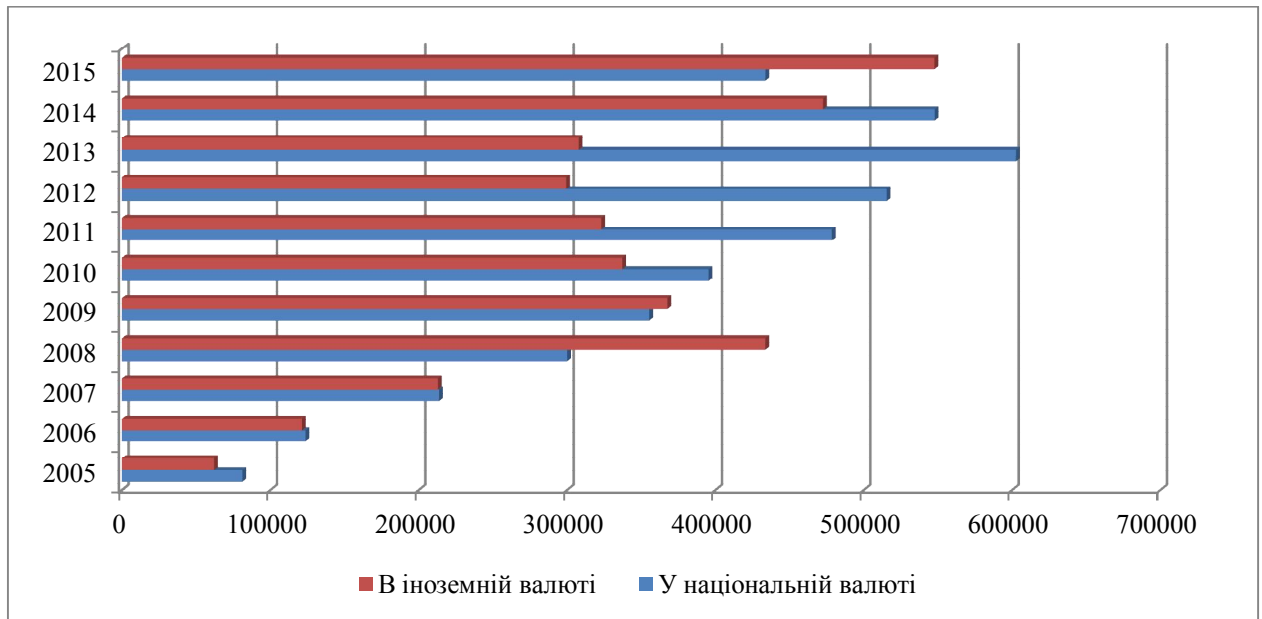

Рис. 3. Динаміка кредитів, наданих резидентам у 2005-2015 рр. у розрізі видів валют і строків погашення, млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [3]

З таблиці бачимо, що обсяг кредитів строком до 1 року зростав упродовж досліджуваного періоду.

Величина наданих кредитів терміном від 1 до 5 років зростала у 2006-2008, 2010-2011 та 2013-2014 рр., проте у 2009, 2012 та 2015 рр. вона зменшилась.

Величина кредитів більше 5 років змінювалась наступним чином: у 2008 та 2014 рр. вона зросла, проте у 2009-2013 та 2015 рр. вона зменшилась (рис. 4).

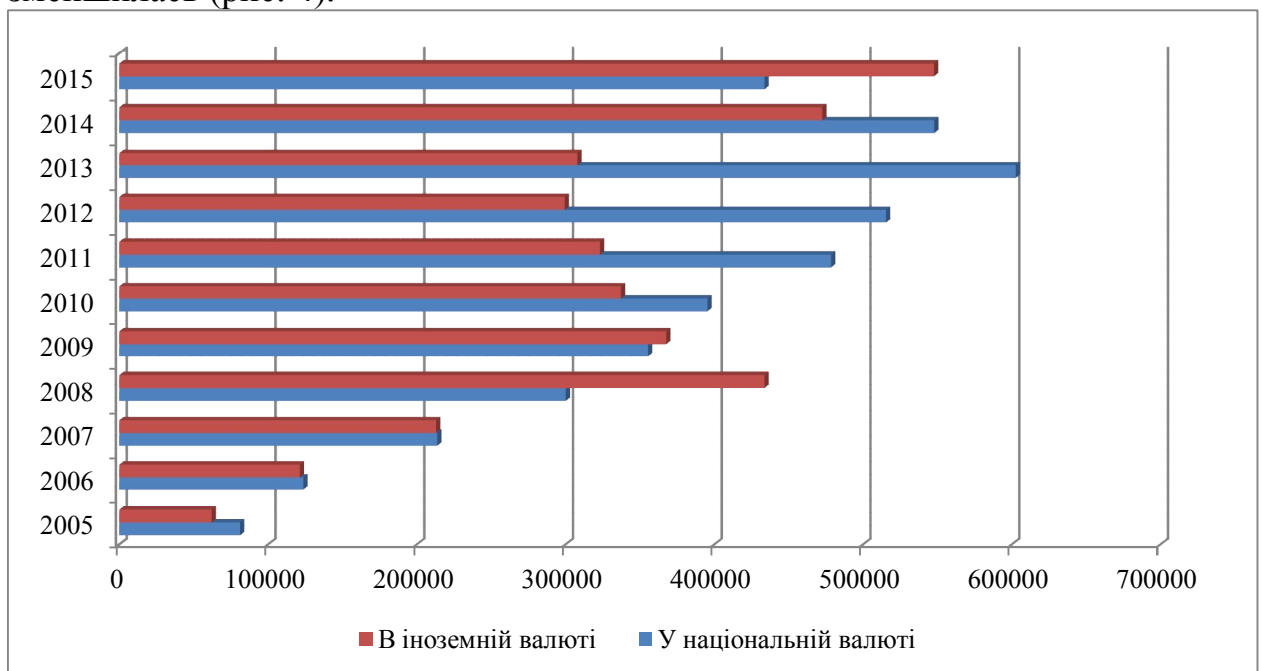

Рис. 4. Кредити за видами валют у 2005-2015 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [3]

Характеризуючи структуру кредитів за терміном, зазначимо, що у 2012-2015 рр. найбільшу частку займали кредити терміном до 1 року.

Як бачимо, у 2005-2007, 2010-2014 рр. найбільше було надано кредитів у національній валюті, а у 2008-2009 та 2015 рр. – в іноземній.

Попит на кредитні ресурси у 2015 році залишався слабким, що було зумовлено низькою економічною активністю, високими процентними ставками за користування коштами та посиленням вимог банків до позичальників.

Водночас вагомим фактором, що впливав на зниження залишків за кредитами, особливо наприкінці 2015 року, був статистичний ефект унаслідок ліквідації низки банків. Як наслідок зниження залишків за кредитами в національній валюті у грудні становило 4.8 м/м та суттєво прискорилося в річному вимірі до 19.1%. У грудні тривала тенденція до скорочення обсягів кредитування в іноземних валютах – загалом на 0.6% м/м (за підсумками року становило 20.3% р/р). Зростання залишків за кредитами фізичним особам в іноземній валюті у доларовому еквіваленті (на 4.8% м/м у грудні) насамперед було пов'язане з методологічними змінами (відображення простроченої заборгованості згідно з МСФО, що набули чинності на початку грудня) [4].

Таким чином, здійснивши аналіз ринку кредитування в Україні, ми дослідили, що динаміка кредитів, наданих резидентам, протягом 2014 року формувалася під впливом зменшення депозитної бази банків, погіршення платоспроможності позичальників та зміни курсу гривні до основних іноземних валют. Загальна величина наданих кредитів зростала майже кожного року, окрім 2009 та 2015 рр. Кредитування інших фінансових корпорацій збільшилось у 2006-2009, 2011 та 2013-2014 рр., проте зменшення величини наданих кредитів спостерігалось у 2010, 2012 та 2015 рр. Кредити, надані сектору загального державного управління, у 2005-2008 рр. були незначними; проте у 2009-2010 та 2013 рр. спостерігалось збільшення їх обсягів. Величина наданих кредитів терміном від 1 до 5 років зростала у 2006-2008, 2010-2011 та 2013-2014 рр., проте у 2009, 2012 та 2015 рр. вона зменшилась. Величина кредитів більше 5 років змінювалась наступним чином: у 2008 та 2014 рр. вона зросла, проте у 2009-2013 та 2015 рр. вона зменшилась. У 2005-2007, 2010-2014 рр. найбільше було надано кредитів у національній валюті, а у 2008-2009 та 2015 рр. – в іноземній. У 2015 році з ринку пішла практично третина банків, і завершився процес очищення найбільших банків, на частку яких припадає 90% активів системи [5]. На нашу думку, після перевірки життєздатності українських банків у 2014-2015 році в новому році буде закладено надійний фундамент для відновлення їх активної роботи, але при цьому існують проблеми, що перешкоджають відновленню банківського кредитування.

Висновки. Отже, з метою подальшого розвитку кредитного ринку України мають бути запроваджені концептуальні напрями, які передбачають розвиток кредитного ринку України за такими напрямками:

удосконалення нормативно-правових, інституційно-організаційних, фінансово-економічних та соціально-маркетингових заходів. Комплексне опрацювання, реалізація та впровадження запропонованих заходів дозволять досягнути гармонійного розвитку національного кредитного ринку в розрізі усіх сегментів на основі законодавчої регламентації та за відновлення довіри населення.

Основною проблемою ефективного функціонування сегменту міжнародного кредитування в Україні є відсутність оцінки ефективності використання кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій, іноземних комерційних банків та урядів. Позичені кошти від іноземних кредиторів мають використовуватися згідно із затвердженим кошторисом і у відповідності із затвердженими термінами. Невиконання кошторису та порушення термінів кредитних угод призводять до зловживання коштами іноземних кредиторів, породжують корупцію та відмову іноземних кредиторів у наданні кредитів Україні.

Така ж проблема притаманна й сегменту державного кредитування: кредити, надані за рахунок коштів Державного бюджету, не підлягають експертній оцінці щодо доцільності та ефективності їх використання. Рахункова палата України та Державна казначейська служба впродовж 2012–2014 рр. не оприлюднюють результати оцінки ефективності використання державних кредитів, що створює можливості для зловживання державними коштами та приховування фінансових результатів освоєння отриманих кредитів.

Тобто підвищення ефективності використання кредитних ресурсів держави та іноземних кредиторів (МФО, комерційних банків, урядів тощо) залежить від експертної оцінки Рахункової палати України та Державної казначейської служби України, оприлюднення отриманих результатів та адекватного реагування відповідних органів державного управління на виявлені недоліки або й зловживання.

Реалізація фінансово-економічних заходів із вдосконалення функціонування кредитного ринку загалом та його сегментів зокрема дасть змогу ефективніше формувати та використовувати наявні кредитні ресурси, що активізує кредитну діяльність та позитивно відобразиться на обсягах кредитів, наданих у національну економіку.

Список використаних джерел

1. Бюлетень Національного банку України. – 2015. – № 2.
2. Рогожнікова Н.В. Основні тенденції банківського кредитування в сучасних умовах фінансово-економічної кризи / Н.В. Рогожнікова // Фінансовий простір. – 2015. – № 3(19). – С. 72-77.
3. Національний Банк України // Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Макроекономічний та монетарний огляд // НБУ. – 2015. – Січень. – 13 с.
5. Банківська система-2015: виклики та перспективи // НБУ. – 2015. – лютий. – 48 с.

Линдаев Д.В., Тульчинская С.А.
КПИ им. Игоря Сикорского

АНАЛИЗ КРЕДИТНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

Статья посвящена исследованию кредитных отношений в Украине в современных условиях экономического кризиса. В ней рассмотрены проблемы развития кредитных отношений в Украине и предложены меры по минимизации кредитных рисков и усовершенствованию законодательной базы кредитного рынка и эффективного функционирования сегмента международного кредитования в Украине. Авторами была рассмотрена действующая инфраструктура кредитного рынка Украины. Нами была проанализирована проблема государственного сегмента кредитования. В данной статье рассмотрена проблема нормативно-правовой базы кредитного рынка в Украине и предложены средства, с помощью которых можно четко регламентировать механизм регулирования кредитного рынка и объектов кредитных отношений. В статье приведены и проанализированы статистические данные о предоставленных кредитах в период с 2005 по 2015 гг. Нами была рассмотрена динамика предоставления долгосрочных и краткосрочных кредитов, кредитов в национальной и иностранной валюте, предоставление кредитов резидентам и нерезидентам.

Ключевые слова: кредит; кредитная система; валюта; кредитная политика; кредитование; банковская система .

Lindaiev D.V., Tulchinska S.
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

ANALYSIS OF CREDIT RELATIONS IN UKRAINE IN CONDITIONS OF TRANSFORMATION ECONOMY

The article investigates the credit relations in Ukraine in the current economic crisis. It examines the problems of development of credit relations in Ukraine and proposed measures to minimize credit risk and improve the legal framework of the credit market and the effective functioning of the international segment of lending in Ukraine. The authors have examined the existing infrastructure of the credit market of Ukraine. We analyzed the problem of public lending segment. This article deals with the problem of the legal framework of the credit market in Ukraine and provides a means by which it can be clearly regulate the mechanism of credit market regulation and objects of credit relations. The article describes and analyzes the statistics for credit in the period from 2005 to 2015. We discussed the dynamics of providing long-term and short-term loans, loans in local and foreign currency loans to residents and non-residents.

Keywords: credit; credit system; currency; credit policy; lending; banking system.

Ліндаєв Дмитро Владиславович
dmitrii_lindaev@mail.ru
Тульчинська Світлана Олександрівна
tuha@ukr.net